

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL
IYUN/6-SON, I-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqov, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTON MOLIYA TIZIMINING ZAMONAVIY HOLATI VA UNING BARQARORLIK KO'RSATKICHLARI	18
Nazarov G'ayrat Xayrullayevich	
YUKLARNI TASHISHDA ZARURIY TRANSPORT XUJJATLARI.....	22
Ne'matov Husniddin Alijon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATI HUDUDLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISHDA MOLIYAVIY IMTIYOZ VA PREFERENSIYALARNI SAMARALI QO'LLASH YO'NALISHLARI	27
Otamurodova Dildora Abdukrimovna	
GLOBAL BEQARORLIK SHAROITIDA MILLIY IQTISODIYOTNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MODELLARI	32
Saidnazarova Odinabonu Saidolim qizi	
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ИССЛЕДОВАНИЙ В ОБЛАСТИ УЧЕТА И АУДИТА ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ.....	37
Пулатова Мадина Бейсеновна	
Табаев Азамат Зарипбаевич	
MAJBURIYATMI YOKI MAJBURIY RISK? MOLIYAVIY MAJBURIYATLAR KONSEPTUAL ASOSLARINING IQTISODIY TABIATI VA ZAMONAVIY TALQINLARI.....	42
Palvanov Xusniddin Bekimmatovich	
ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ УЧЕТА ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ В СИСТЕМЕ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ.....	47
Пу Кебин	
TRANSPORT XIZMATLARI SIFATINI BARQARORLIK NUQTAYI NAZARIDAN O'RGANISH METODOLOGIYASI.....	51
Xodjaniyazov Elbek Sardorovich	
VILOYAT SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI KO'P OMILLI EMPIRIK MODELLAR ASOSIDA TAHLIL QILISH VA PROGNOZLASH (Qashqadaryo viloyati misolida)	57
Avazova Nafisa Namazovna	
SANOAT KORXONALARI SHOVQINI VA ATMOSFERA CHIQINDILARINING TURAR-JOY HUDUDLARI EKOLOGIYASIGA TA'SIRINI KAMAYTIRISH CHORALARI	61
Saparova Shohida Abduvaliyevna	
SANOAT SHOVQINI VA ATMOSFERA IFLOSLANISHINING SHAHAR TURAR JOY HUDUDLARI VA EKOLOGIYASIGA TASIRINI O'RGANISH.....	65
Shaxyusupova Nilufar Erkin qizi	
BARQAROR SHAHAR RIVOJLANISHIDA SANOAT OQOVA SUVLARINI BIOLOGIK TOZALASH TEXNOLOGIYALARINING ROLI.....	69
Tursunova Aziza Asrorovna	
SHAHAR EKOLOGIK MUHITIGA SANOAT KORXONALARINING TA'SIRINI BAHOLASH.....	75
Imomnazarov Farrux Saibjabbor o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AYOLLAR TADBIRKORLIGI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TAHLILI.....	78
Xusanova Zulfiya Raxmatullayevna	
KORXONALARDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION BOSHQARUV MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	87
No'monjonova Muazzam Mahbubjon qizi	
SOLIQ TIZIMIDA SOLIQ RISKINI BAHOLASH USLUBIYOTI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	93
Nasimov Ravshanjon Azimovich	

KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARINI RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	100
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna	
THE IMPACT OF DIGITAL LITERACY ON LABOR PRODUCTIVITY IN UZBEKISTAN'S SERVICE SECTOR: A REGRESSION ANALYSIS.....	106
Ismoilov Elyorjon Makhamadali Ugli	
Urinov Bobur Nasilloevich	
EKOLOGIK NIZOLARNI HAL ETISHDA SUD AMALIYOTINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	112
Gapparov Sarvar Xolmurodovich	
ASOSIY FAOLIYAT XARAJATLARINING NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLARI	116
Djumayeva Guzal Axtamovna	
Yadgarova Madina Xasan qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONIDA BANK SOHASIDAGI KIBERJINOYATLAR: TAHLIL, TAHDID VA MUHOFAZA MEKANIZMLARI	120
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
ПРОБЕЛЫ В МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОМ РЕГУЛИРОВАНИИ СОВМЕСТНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ ТРАНСГРАНИЧНЫХ РЕК ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ (НА ПРИМЕРЕ БАСЕЙНА АРАЛЬСКОГО МОРЯ).....	126
Тиллахуджаев Аббосхон	
Дилфуза Шакирова	
Мухамедалиева Сайёра	
Ойбек Камилов	
ALOQA XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING O'RNI VA BAHOLASH USULLARI	139
Xazratov Abror Panjiyevich	
STRATEGIC HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES.....	146
Sultonboyeva Munira Bahodirovna	
Sultanova Kamila Muktorali Kizi	
TIJORAT BANKLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI.....	154
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Nomozov G'ofur Abdusalomovich	
DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING ASOSIY YO'NALISHLARI: STRUKTURAVIY TRANSFORMATSIYA VA SAMARADORLIKNI BAHOLASH	158
Izbosarov Bobur Baxriddinovich	
Umirov Sherzod Baxriddinovich	
INTEGRATION OF TRADE MARKETING AND E-COMMERCE: COMBINING ONLINE AND OFFLINE SALES CHANNELS	162
Mamatkulova Shoira Jalolovna	
AHOLIGA SAVDO XIZMATLARI KO'RSATISH SOHASINI RAQAMLASHTIRISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	168
Qodirov Farrux Ergash o'g'li	
Jurayev Suxrobjon Saloxiddin o'g'li	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МАРКЕТИНГОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	177
Маматкулова Шоира Джалоловна	
РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ЛОГИСТИКИ В РАЗВИТИИ КОММЕРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТОРГОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	184
Маматкулова Шоира Джалоловна	

SUN'IY INTELLEKT VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING BANK SOHASIDA INTEGRATSIYASI XUSUSIYATLARI VA TAHLILI	191
Jurayeva Sevara Zakirovna	
INNOVATSION IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHNING MEHNAT BOZORIGA TA'SIRLARINI BAHOLASH MASALALARI.....	197
Tursunboyev Umarbek	
ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И МЕТОДОВ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ ПРИ ОЦЕНКЕ НЕДВИЖИМОГО ИМУЩЕСТВА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	202
Мирджалилова Дилдора Шухратовна	
Мансурова Сайёра Бахтиёровна	
БАНК ТИЗИМИ БАРҚАРОРГИНИ ТАЪМИНЛАШ ВОСИТАЛАРИ ВА УСУЛЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	213
Ж.О.Баходиров	
О'ZBEKISTON AGRAR SUG'URTA BOZORIDA ESG TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING XAVFLARNI BOSHQARISH VA BARQARORLIKNI OSHIRISHDAGI O'RNI.....	219
Kodirova Samira Kamol qizi	
PERSONALISED OFFERS IN DIRECT MARKETING: IMPACT ON SALES AND CUSTOMER LOYALTY.....	225
Mamatkulova Shoira Djalolovna	
TURIZM INFRASTRUKTURASINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI XIZMATLARDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI VA AQLLI TURIZM KONSEPSIYASI.....	231
Musirmanov Shohboz Usmon o'g'li	
HUDUDLARDA MADANIY TURIZM XIZMATLARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USLUBIY ASOSLARI	237
Shohruzbek Ruziyev	
MARKETING MIX FOR SERVICE COMPANIES: ADAPTATION OF CLASSIC MODELS TO SERVICE MARKETING	244
Mamatkulova Shoira Djalolovna	
15-16 YOSHLI TAEKVONDOCHILARNING KOMPLEKS TAYYORGARLIGI DINAMIKASI.....	250
Tashmatov Sherzod Rixsibayevich	
TIJORAT BANKLARIDA DAROMAD VA XARAJATLAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	256
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Mamanov Isroil Islom o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA DAROMAD VA XARAJATLARNING IQTISODIY MOHIYATI.....	260
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Ergashev Ilyos To'raqul o'g'li	
DELAYING MOTHERHOOD: BEHAVIORAL AND SOCIO-DEMOGRAPHIC DETERMINANTS OF EARLY CHILDBEARING IN TAJIKISTAN	264
Dr Muhammad Bilal	
Gulyorabonu Usmonova	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION MEKANIZMLARI.....	275
Xasanova Xamida Xaydaraliyevna	
ELEKTRON TIJORATNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	281
Nazarova Shahodat Ravshan qizi	
THE ROLE OF DIGITAL MARKETING IN INDUSTRIAL COMPANIES	286
Musoyeva Rukhshona Javlon qizi	
APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE.....	291
Musayeva Shoira Azimovna	

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA SOLIQ VA BUXGALTERIYA ISLOHOTLARINING KORXONALAR FAOLIYATIGA TA'SIRI	298
Isayev Jahongir Muzaffarovich Jumaboyeva Zuhra Umidbek qizi	
YAKKA TARTIBDAGI TADBIRKORLAR TOMONIDAN XODIMLAR DAROMADIDAN SOLIQNI TO'LOV MANBAIDA USHLAB QOLISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	302
Sabirov Mirza Qilichbayevich	
AGRAR MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	309
Sheraliyev Axror Sodiqovich Ne'matov Javohir Zoxidjon o'g'li	
BIZNES INKUBATORLARNING TASHKILY-HUQUQIY ASOSLARI	314
Narzullayev Shodiyor Eshpulatovich	
GANDBOL BILAN SHUG'ULLANUVCHI CHIZIQ O'YINCHISINI O'YIN JARAYONIDAGI TEXNIK-TAKTIK TAYYORGARLIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH SAMARADORLIGI	323
R.O. Obloberdiyeva	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARI TO'LOV QOBILIYATI VA MOLIYAVIY BARQARORLIGINING IQTISODIY MOHIYATI VA XUSUSIYATLARI	329
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich Ishbekova Lobar Yunusxonovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING TO'LOV QOBILIYATLARINI OSHIRISH MEXANIZMLARI VA UNING NAZARIY JIHATLARI	335
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich Ishbekova Lobar Yunusxonovna	
MUSOBAQA DAVRIDA MALAKALI MARKAZ O'YINCHILARINING HUJUM TEXNIKASINI TAKOMILLASHTIRISH USLUBIYATI	340
R.O. Obloberdiyeva	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SOLIQ NIZOLARINI SUDGACHA TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH	348
Solihova Xumora Xasan qizi	
IQTISODIYOTDA "DATA SCIENCE"NING O'RNI VA AHAMIYATI	354
Inatullayeva Intizor Jamshid qizi	
ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОСТИ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА В УСЛОВИЯХ ВНЕДРЕНИЯ ЦИФРОВЫХ И ФИНТЕХ-РЕШЕНИЙ	357
Abdulloeva Shahlo Rustomovna	
MAXSUS IQTISODIY ZONALAR SAMARADORLIGINI BELGILOVCHI ASOSIY KATEGORIYALAR	365
Arslanov U.U.	
KORXONA BOSHQARUV TIZIMINI KOMPLEKS TAHLIL QILISHNING ZAMONAVIY INNOVATSION YONDASHUVLARI	372
Yusupov Nurillo Ikromjon o'g'li	
SANOAT SOHASINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI RIVOJLANTIRISH	378
Alijonov J.A. Abdusattorova Dilobar Abdujabborovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA INKLYUZIVLIKNI TA'MINLASHDA IJTIMOY HIMOYA VA BANDLIK SIYOSATINING ROLI	384
Murodullayev Saydali Fayzulla o'g'li	
XORAZM VILOYATIDA "POTENSIAL – SAMARADORLIK–BARQARORLIK" (PSB) STRATEGIYA MODELINI TATBIQ ETISH: NAZARIYA VA AMALIYOT	391
Yusupov Sherzodbek Baxtiyor o'g'li	
KORPARATSIYALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI PLATFORMALAR	395
Alijonov J.A. Egamberdiyeva Oyidinoy Muhammadjon qizi	

MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA MALAKALI KADRLARNING AHAMIYATI	402
Alijonov J.A.	
Bozorboyeva Maftuna Turob qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	407
Abdullayeva Zulfiya Izzatovna	
Ashurova Jasmina Jo'ra qizi	
IMPROVING STRATEGIC MANAGEMENT SYSTEMS IN MODERN ENTERPRISES	411
Makhmudov Sunnatjon Abdujabbor ogli	
Ashurova Jasmina Jora Kizi	
MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA SOG'LOM TURMUSH TARZI KO'NIKALARINI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI	420
Dilsora Shodmonova	

MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA SOG'LOM TURMUSH TARZI KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI

Dilsora Shodmonova

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktor va mutaxassislarini qayta tayyorlash hamda ularning malakasini oshirish instituti mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: shodmonovadilsora7@gmail.ru

ORCID: 0009-0006-2475-8133

Annotatsiya: ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tizimida sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirish va ularni samarali boshqarishning zamonaviy usullari yoritilgan. Shuningdek, bo'lajak tarbiyachilarda sog'lom turmush madaniyatini rivojlantirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash hamda ta'lim jarayonini tizimli tashkil etish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: sog'lom turmush tarzi, sog'lom turmush ko'nikmalari, pedagogik texnologiyalar, innovatsion yondashuv, ta'lim jarayonini boshqarish, kompetensiya, tarbiyachi, jismoniy faollik, sog'lom ovqatlanish.

Аннотация: в данной статье рассматриваются современные методы управления формированием навыков здорового образа жизни в системе дошкольного образования. Особое внимание уделяется развитию культуры здорового образа жизни у будущих воспитателей, применению инновационных педагогических технологий и системной организации образовательного процесса.

Ключевые слова: здоровый образ жизни, компетенция, педагогические условия, дошкольное образование, физическая активность, психическое здоровье, социальная среда, репродуктивное здоровье, инновационные технологии, профилактика.

Abstract: this article discusses modern methods of managing the development of healthy lifestyle skills in the preschool education system. Special attention is paid to the formation of a healthy lifestyle culture among future educators, the use of innovative pedagogical technologies, and the systematic organization of the educational process.

Keywords: healthy lifestyle, healthy lifestyle skills, pedagogical technologies, innovative approach, educational management, competence, educator, physical activity, healthy nutrition.

KIRISH

Mamlakatimiz mustaqillik yillarida yoshlarning davlat va jamiyat hayotidagi ijtimoiy faolligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Mazkur jarayonni samarali amalga oshirish jamiyatdagi barcha ijtimoiy institutlardan faol hamkorlik va mas'uliyatni talab etadi.

Sog'lom turmush tarzini shakllantirish nafaqat jismoniy faollik va to'g'ri ovqatlanishni o'rgatish bilan cheklanmaydi, balki ruhiy barqarorlikni ta'minlash, ijtimoiy muhit bilan uyg'unlashish, stressni boshqarish, shaxsiy namuna asosida tarbiyalash hamda innovatsion pedagogik texnologiyalar orqali ta'limni tashkil etishni ham o'z ichiga oladi. Talabalarning reproduktiv salomatligi, o'zini o'zi boshqarish qobiliyati va jamiyatdagi ijtimoiy faolligi sog'lom turmush tarzi kompetensiyalarining ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Shu bilan birga, oilaviy muhit, mahalla tizimi, nodavlat tashkilotlar hamda oliy ta'lim muassasalari o'rtasidagi integratsiyalashgan hamkorlik ushbu jarayon samaradorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda jamiyatda sog'lom turmush tarzini shakllantirish masalasi dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim tizimida bu jarayonni samarali tashkil etish muhim ahamiyatga ega. Chunki aynan ushbu bosqichda bolalarda sog'lom hayotga oid dastlabki bilim, ko'nikma va malakalar shakllanadi. Shu bois, bo'lajak tarbiyachilarni sog'lom turmush tarzi kompetensiyalariga ega qilib tayyorlash hamda ularni tizimli boshqarish mexanizmlarini ishlab chiqish zarur hisoblanadi.

Zamonaviy ta'lim tizimida innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish orqali sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari kengaymoqda. Bu esa ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, talabalarning faolligini oshirish hamda ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirishda jismoniy faollik, to'g'ri ovqatlanish, gigiyena qoidalariga rioya qilish kabi omillar muhim o'rin tutadi.

Mazkur maqolaning maqsadi maktabgacha ta'lim tizimida sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini boshqarishning zamonaviy usullarini tahlil qilish hamda ularni amaliyotga joriy etish bo'yicha ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Maqolada sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirish masalasi maktabgacha ta'lim, pedagogik boshqaruv, innovatsion texnologiyalar hamda reproduktiv salomatlik bilan uzviy bog'liq holda yoritilgan. Foydalanilgan adabiyotlarda oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar, UNESCO va Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti yondashuvlari, shuningdek, mahalliy olimlarning pedagogik jarayonlarni boshqarish, innovatsion metodlar hamda sog'lom turmush tarzini rivojlantirishga oid ilmiy ishlari asos sifatida olingan.

Ayniqsa, Nazirova G.M., Ishmuhamedov R.J., Tosheva Sh.T. kabi mualliflarning ilmiy ishlari maqoladagi ta'limiy-tarbiyaviy jarayonni tizimli tashkil etish, interfaol metodlardan foydalanish hamda bolalarda sog'lom hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish g'oyalari nazariy jihatdan mustahkamlaydi.

Shuningdek, xorijiy tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarda sog'lom turmush tarzini shakllantirishning psixologik-pedagogik asoslari, bolalar salomatligini mustahkamlashda ijtimoiy muhitning ta'siri hamda innovatsion texnologiyalarning samaradorligi keng yoritilgan. Mazkur tadqiqotlar sog'lom turmush madaniyatini rivojlantirishda integrativ yondashuvning muhimligini ko'rsatadi.

Tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar yetarli darajada olib borilgan bo'lsa-da, maktabgacha ta'lim tizimida ushbu jarayonni boshqarishning zamonaviy mexanizmlarini ishlab chiqish, innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida amaliyotga tatbiq etish masalalari hali to'liq tadqiq etilmagan. Shu jihatdan mazkur maqolada sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini boshqarishning zamonaviy usullarini tizimli yondashuv asosida tahlil qilish hamda ularni maktabgacha ta'lim amaliyotiga joriy etishning o'ziga xos pedagogik mexanizmlari yoritilishi bilan ahamiyatlidir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirish jarayonida interfaol, amaliy hamda muammoli ta'lim usullaridan foydalanishga asoslangan. Maqolada "RS doirasi", "Qarorlar shajarasi", "Kubik strategiyasi", "Klaster", "Davra suhbat", "Muammoni yechish", "To'qqiz burch", "Fun puzzle" kabi metodlar orqali talabalarni faol fikrlashga, sog'lom turmush qoidalarini amaliy jihatdan anglashga, reproduktiv salomatlik, gigiyena, jismoniy faollik, zararli odatlarning oldini olish hamda kun tartibini to'g'ri tashkil etish bo'yicha mustaqil xulosa chiqarishga yo'naltirish nazarda tutilgan.

Ushbu metodlar guruhli ishlash, savol-javob, muhokama, xarita tuzish, klasterlash, vaziyatli tahlil va amaliy mashg'ulotlar orqali bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy-pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, interfaol metodlardan foydalanish talabalarning mustaqil fikrlash, muloqotga kirishish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish hamda sog'lom turmush tarziga oid bilimlarni kundalik hayot bilan bog'lash ko'nikmalarini rivojlantirishga imkon yaratadi.

Tadqiqot jarayonida kuzatish, suhbat, so'rovnoma, pedagogik tahlil hamda qiyosiy taqqoslash metodlaridan ham foydalanildi. Olingan natijalar asosida sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalarning samaradorligi aniqlanib, ta'lim jarayonini boshqarishning amaliy mexanizmlari ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Maqola tahlili shuni ko'rsatdiki, sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini samarali shakllantirish faqat nazariy tushuntirish bilan cheklanib qolmay, balki talabalarni real hayotiy vaziyatlar, guruhli topshiriqlar va amaliy faoliyatga jalb etish orqali yuqori natijalarga erishishni ta'minlaydi. Interfaol metodlar talabalarni sog'lom ovqatlanish, jismoniy faollik, shaxsiy va jamoaviy gigiyena, psixogigiyena, reproduktiv salomatlik, zararli odatlardan saqlanish hamda atrof-muhitga mas'uliyatli munosabat kabi yo'nalishlarda faol ishtirokchi sifatida shakllantiradi. Natijada bo'lajak tarbiyachilarda sog'lom turmush madaniyati, pedagogik mas'uliyat, profilaktik

fikrlash, bolalar bilan sog'lomlashtiruvchi ishlarni tashkil etish ko'nikmalari hamda ta'lim jarayonini samarali boshqarish malakalari rivojlanadi.

Tizimli boshqaruv jarayonlarini takomillashtirishda ta'limiy-tarbiyaviy faoliyatda interfaol metodlardan foydalanish muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Interfaol metodlarning xilma-xilligi ularni amaliyotda keng qo'llash imkonini beradi hamda yuqori samaradorlikka xizmat qiladi. Jumladan, "Event", "3D", "4K", "FSMU", "Baliq", "Taqqimot", "Markazda o'qituvchi", "Blits so'rov", "Ajurli arra", "Portfolio", "Keys-stadi", "Klaster", "Assessment", "Aqliy hujum", "Zanjir", "Markazda talaba", "Kichik guruhlarda ishlash", "Zig-zag", "Algoritmni qo'llash", "Tahlil qilish", "Debat", "Qora quti", "Qarorlar shajarasi" kabi metodlar ta'lim jarayonida samarali natija beradi.

"RS doirasi" metodida muayyan doiralarga o'ziga xos belgilar yozilib, markaziy doirada reproduktiv salomatlikning mohiyatini ifodalovchi asosiy tushuncha aks ettiriladi. Ishtirokchilarga berilgan topshiriqda doirachalar guruhdagi ishtirokchilar soniga qarab belgilanadi. Masalan, ikki yoki to'rt doiradan iborat topshiriqlarda guruh a'zolari o'z fikrlarini doiralarga yozadilar. Fikrlar umumlashtirilgandan so'ng, guruh vakili ularning mazmunini izohlab beradi. Ushbu metod talabalarning reproduktiv salomatlikka oid bilimlarini tizimlashtirish, erkin fikrlash va muloqot madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Talabalarda reproduktiv salomatlikka oid bilimlarni rivojlantirish yo'llari, usullari va shakllarini tushuntirishda "Qarorlar shajarasi" metodidan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Ushbu metod murakkab va turlicha qarorlar qabul qilishni yengillashtiruvchi hamda yo'naltiruvchi pedagogik texnologiya hisoblanadi. "Qarorlar shajarasi" orqali talabalar mavjud muammolarni tahlil qilish, qarorlarning ijobiy va salbiy jihatlarini aniqlash hamda eng maqbul variantni tanlash ko'nikmalarini egallaydilar. Shu bilan birga, metod talabalarning bilimlarini umumlashtirish va baholash imkonini ham beradi.

Kun tartibini oqilona rejalashtirish va unga muntazam rioya qilish bo'yicha mashg'ulotlarda talabalar bilan bir kunlik faoliyat mazmuni muhokama qilinadi. Bu jarayonda quyidagi savollar asosida munozaralar tashkil etiladi:

1. Inson reproduktiv salomatligini ta'minlashning ahamiyati nimada?
2. Reproductiv salomatlik gigiyenasiga qanday amal qilasiz?
3. Reproductiv madaniyatning afzalliklari nimada?
4. Kun tartibiga muntazam amal qilasizmi?
5. Kun tartibini to'g'ri tashkil etishda nimalarga e'tibor qaratish zarur?
6. Reproductiv salomatlikka oid bilimlarni rivojlantirishga qanday erishyapsiz?

Trening ishtirokchilari uchta guruhga bo'linib, ularga bir kunlik kun tartibini rejalashtirish topshiriladi. Guruhlar o'z fikrlarini bayon qilganlaridan so'ng, trener ishtirokchilar bilan birgalikda optimal kun tartibini ishlab chiqadi va quyidagi jihatlar alohida e'tibor qaratadi:

- organizmning to'g'ri rivojlanishi;
- irodaning mustahkamlanishi;
- mehnat unumdorligi va ishchanlik qobiliyatining uzoq muddat saqlanishi;
- kun tartibiga muntazam amal qilish;
- kasalliklarning oldini olish;
- reproduktiv salomatlikka oid bilimlarni rivojlantirish.

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, interfaol va amaliy metodlardan foydalanish bo'lajak tarbiyachilarda sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirish, pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish hamda ta'lim jarayonini samarali boshqarishda muhim pedagogik vosita hisoblanadi.

Qoida mohiyati xususida shuni qat'iy aytish mumkinki, kun tartibiga qat'iy amal qilish o'quvchilarga uyqu, mehnat, ovqatlanish, televizor ko'rish, sport bilan shug'ullanish, dars tayyorlash, shuningdek, uy ishlariga ko'maklashish uchun vaqtni to'g'ri taqsimlash imkonini beradi. Faqat uni oqilona rejalashtira bilish talab etiladi.

Kun tartibini tuzishda quyidagi qoidalarga amal qilish lozim:

- turli faoliyat turlarini tashkil etish, ularning maqbul davomiyligini belgilash hamda faoliyatlar almashinuvini to'g'ri yo'lga qo'yish;
- dam olish vaqtini imkon qadar ochiq havoda o'tkazish;
- o'z vaqtida va sifatli ovqatlanish;
- gigiyenik uyquni ta'minlash hamda salomatlik madaniyatini shakllantirish.

Insonning reproduktiv salomatlikka oid bilimlarini rivojlantirishda faol jismoniy harakat muhim o'rin egallaydi. Reproductiv salomatligi mustahkam bo'lgan va sog'lom turmush tarziga amal qilgan insonlar hayotidan misollar keltirish, Vatanimiz sportchilarining yutuqlari haqida ma'lumot berish orqali o'quvchilarda chiniqishning muhim ahamiyatga ega ekanligi haqidagi tushunchalarni shakllantirish mumkin. Bu esa ularda jismoniy faollikka bo'lgan qiziqish va rag'batni kuchaytiradi hamda turli zararli odatlar va nosog'lom turmush tarzidan saqlanishga yordam beradi.

Salomatlik va sog'lom turmush tarzini rivojlantirishda sog'lom turmush qoidalariga amal qilish, sport bilan shug'ullanishning ahamiyati yuzasidan tushuntirish ishlarini olib borish hamda faol harakatni tashkil etishga yordam beruvchi usullardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Trener tomonidan mavzuning mohiyatini ochib berishga qaratilgan faoliyat quyidagicha tashkil etiladi:

- ishtirokchilar o'zlari yashaydigan hudud tasviri aks etgan xarita bo'laklari yordamida uch guruhga bo'linadi. Ushbu usul ishtirokchilarning diqqatini asosiy mashg'ulotga yo'naltirish bilan birga, sanitariya va gigiyena borasidagi muammolarni anglash imkonini beradi;

- guruh a'zolariga o'zlari yashaydigan hudud xaritasini chizish topshiriladi;
- xaritalar taqdimotidan so'ng, o'quvchilarga toza havoning inson organizmiga ta'siri haqida fikr bildirish vazifasi yuklatiladi;
- birinchi guruhga faol jismoniy harakatning organizmga ta'siri, ikkinchi guruhga faol jismoniy harakat turlari, uchinchi guruhga esa faol jismoniy harakatni rejalashtirish bo'yicha fikrlar ishlab chiqish topshiriladi.

“Kubik strategiyasi” metodi

Ushbu metod ishtirokchilarni mantiqiy fikrlashga undaydi hamda guruh a'zolarining bir-birini hurmat qilishga imkon yaratadi.

Vazifalar:

1. Talabalar bilan ertalabki badantarbiya mashg'ulotlarini tashkil etish, ma'lum sport to'garaklariga qatnashishning ahamiyati hamda Respublika sportchilarining yutuqlari haqida suhbat o'tkaziladi.

2. Guruh a'zolari turli rangdagi kartochkalar yordamida uch guruhga bo'linadi (har bir guruhda 5–6 kishi).

3. Oldindan tayyorlangan va yo'naltiruvchi savollar yozilgan “kubik” o'quvchilarga beriladi. Ishtirokchilar 10 daqiqa davomida savollarga yozma javob tayyorlaydilar hamda guruh vakillaridan biri javoblarni himoya qiladi.

2-usul. Guruhlarga klassifikatsiya va test topshiriqlari berilib, “Kubik strategiyasi” metodi asosida kubik taxtasida berilgan savollarga javoblar yoziladi.

6–7 yosh davri murakkab rivojlanish bosqichi hisoblanib, ushbu davr inson qaddi-qomatining shakllanishidagi dastlabki bosqichlardan biri sanaladi. Bu davr anatomik-fiziologik jihatdan yetilish va rivojlanishga tayyorgarlik bosqichi hisoblanadi. Shu sababli jismoniy jihatdan to'g'ri rivojlanishda faol jismoniy harakat, insonning o'zini to'g'ri tutishi hamda reproduktiv salomatlikni ta'minlash nihoyatda muhim ekanligi talabalarga tushuntiriladi.

Vazifa: har bir talabaga qaddi-qomatning to'g'ri shakllanishini ta'minlash maqsadida “Men ushbu omillarni kundalik faoliyatimda bajarishim kerak” mavzusida reja-xarita tayyorlash topshiriladi.

3-usul. “Kubik strategiyasi” metodi

Inson salomatligini ta'minlashda asosiy o'rinni faol jismoniy harakat, ya'ni chiniqish hamda gigiyenik talablarga rioya qilish egallaydi. Sog'lom umr kechirgan insonlar hayoti va Respublika sportchilari erishgan yutuqlar haqida ma'lumot berish orqali o'quvchilarda chiniqishning muhim ahamiyatga ega ekanligi haqidagi tushunchalar shakllantiriladi. Shuningdek, ularda jismoniy harakatni tashkil etishga nisbatan qiziqish va rag'bat hosil qilinadi.

Vazifalar:

1. Ertalabki jismoniy mashg'ulotlarni bajaradigan, sport to'garaklariga qatnashadigan talabalar hamda Vatanimiz sportchilarining yutuqlari haqida suhbat tashkil etiladi.

2. Talabalar turli rangdagi kartochkalar yordamida uch guruhga bo'linadi (har bir guruhda 5–6 nafar ishtirokchi bo'lishi mumkin).

3. Talabalar doskada “Jismoniy tarbiyaning inson reproduktiv salomatligini rivojlantirishdagi ahamiyati” mavzusida “Klaster” strukturasi tuzadilar.

4. Talabalar 10 daqiqa davomida o'z fikrlarini qog'ozga yozadilar va guruh a'zolaridan biri javoblarni himoya qiladi.

Shaxsiy va umumiy gigiyenaga oid mashg'ulotlarda talabalarning avvalgi darslarda berilgan topshiriqlar yuzasidan fikrlari o'rganiladi. Ular ertalab darsga kelish jarayonida shaxsiy va jamoaviy gigiyenaga oid kuzatgan holatlarini chizmalar yordamida ifodalaydilar hamda muhokama uchun muammoli vaziyatlarni taqdim etadilar. Mazkur muammolar jamoaviy tarzda tahlil qilinib, yechimlari ishlab chiqiladi.

Shaxsiy gigiyena haqida aniq tushunchalarni shakllantirish va unga amal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda “Klaster” metodining ahamiyati katta. Mazkur metod asosida shaxsiy gigiyenani klassifikatsiyalash imkoniyati yaratiladi. Uning tashkil etilish sxemasi quyidagicha:

- ishtirokchilar tug'ilgan oylariga qarab guruhlarga bo'linadi;
- ishtirokchilar shaxsiy gigiyena tushunchasiga nimalarni kiritish mumkinligi haqida fikr yozib, klaster hosil qiladilar;
- guruh a'zolaridan biri tuzilgan klasterni namoyish etadi;
- trener tomonidan olingan natijalar umumlashtiriladi.

Umumiy gigiyena qoidalari yuzasidan yo'naltiruvchi bilimlar berilganda, jamoaviy gigiyenaga rioya qilishda nimalarga e'tibor qaratish lozimligi bo'yicha ham klaster tuziladi. Shuningdek, mavzuni atrof-muhit bilan bog'lab o'rganish orqali talabalar ongida yaxlit tushuncha shakllanadi hamda gigiyena talablariga amal qilishning sog'lom turmush tarzidagi ahamiyatini chuqur anglashlari uchun zarur pedagogik sharoit yaratiladi.

II. Atrof-muhit va uni muhofaza qilishga o'rgatishga yo'naltirilgan mashg'ulotlarda "Gender muammosi" usulidan foydalanish yaxshi samara beradi. Chunki ushbu usul orqali talabalarda nafaqat sog'lom turmush madaniyatini shakllantirish, balki atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy boyliklardan oqilona foydalanishda teng huquqlilik (gender tengligi) tushunchalarini ularning ongiga singdirishga erishiladi. Bunda:

- guruhdagi ishtirokchilar jinsiga qarab ikki guruhga bo'linadi;
- ularga rasmlar tarqatilib, qiz va o'g'il bolalarga xos bo'lgan vazifalarni guruhlash topshirig'i beriladi;
- talabalar rasmlarni nima sababdan aynan shu tarzda guruhlaganliklarini asoslab berishlari kerak bo'ladi;
- trener tomonidan berilgan yo'naltiruvchi savollar ("Bu rasmdagi o'g'il bolaga tegishli deb topilgan vazifani qizlar ham bajara oladimi?" va hokazo) asosida talabalarning fikr va mulohazalari umumlashtiriladi.

Psixogigiyena talablariga amal qilish hamda sog'lom turmush tarzi ko'nikmalariga oid bilimlar berilganda, talabaning ertalab seminar mashg'ulotiga kelish jarayonida uning ruhiyatiga ijobiy va salbiy ta'sir ko'rsatgan holatlar yuzasidan munozaralar olib boriladi. Shundan so'ng trener tomonidan mavzu yuzasidan muhokamalar tashkil etiladi. Ishtirokchilar bir necha guruhlariga bo'linib faoliyat yuritadilar:

- birinchi guruhga — psixogigiyena talablari;
- ikkinchi guruhga — psixogigiyena va reproduktiv salomatlik;
- uchinchi guruhga — psixogigiyena talablariga amal qilmaslikka sabab bo'luvchi omillar;
- to'rtinchi guruhga — psixogigiyena haqidagi ma'lumotlarni qayerlardan olish mumkinligi;
- beshinchi guruhga — psixogigiyena talablari va uning ahamiyati haqidagi bilimlarni o'quvchi-yoshlarga qanday usullar yordamida yetkazish hamda malakalarni shakllantirish mumkinligi bo'yicha yo'naltiruvchi savollar topshiriladi.

Har bir guruh tomonidan bildirilgan fikr va mulohazalardan so'ng ularning javoblari trener tomonidan umumlashtiriladi. "Biz o'zimizga reproduktiv salomatlikni tanladik" nomli taxtaga "Psixogigiyena qoidalari" sarlavhasi ostida umumiy psixogigiyena qoidalari yozilib, osib qo'yiladi.

Jinsiy tarbiya haqida tushuntirish ishlari olib borilganda muammoli usuldan yozma shaklda foydalanish katta samara beradi.

Buning uchun:

- ishtirokchilar jinsiy tarbiya mavzusida uyda tayyorgarlik ko'rib, materiallar to'plab kelishlari kerak. Bahs jarayonida trener jinsiy tarbiyaning mohiyati haqida ishtirokchilarga ma'lumot berar ekan, munozaraning qanday tartibda o'tishini qisqacha tushuntiradi;
- ishtirokchilar avval individual tarzda, so'ng kichik guruhlariga bo'linib faoliyat olib boradilar;
- trener birinchi guruhga jinsiy tarbiya mezonlari, ikkinchi guruhga yoshlarda kuzatilayotgan jinsiy tarbiyaga zid odatlar, uchinchi guruhga esa yoshlarga to'g'ri jinsiy tarbiya berish yo'llari haqida yozma fikr tayyorlash topshirig'ini beradi;
- jinsiy tarbiyada aynan ushbu usuldan foydalanish, avvalo, ishtirokchilarning bo'lajak tarbiyachi sifatida yoshlarga qanday tarbiya berish zarurligini anglab yetishlari hamda yo'l qo'yilayotgan xatolarni tushunish asosida o'zligini anglashga xizmat qiladi.

2-usul. "Reproduktiv salomatlikni saqlash muammosi"

O'g'il va qiz bolalarga xos bo'lgan xususiyatlar, shuningdek, ularga nisbatan qo'yiladigan psixogigiyena talablarining ahamiyati haqidagi bilim va malakalarni shakllantirish asosida jinsiy tarbiyani tashkil etish nazarda tutiladi.

Vazifa: Talabalar qiz va o'g'il bolalar guruhlariga bo'linadi.

- Jarohatlanish va baxtsiz hodisalarning oldini olish bo'yicha ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida ishtirokchilar 3–4 guruhga bo'linib, tayyorgarlik uchun 5 daqiqa vaqt beriladi. Ular sovuq urishi yoki kuyish holatlarida ko'rsatiladigan birinchi yordam usullarini trener ko'rsatmasi asosida amaliy tarzda bajaradilar;
- zararli odatlar haqida ma'lumot berish talabalarda sog'lom turmush tarzi kompetensiyasini shakllantirishda muhim omil ekanligi ta'kidlanadi. Shu bilan birga, chekish, spirtli ichimliklarni iste'mol qilish, giyohvandlik va OITS kasalligi haqida nazariy ma'lumotlar berilib, ulardan saqlanish yo'llari tushuntiriladi.

Maqsad: zararli odatlarga qarshi kurashish ko'nikmalarini shakllantirish hamda ularning inson salomatligiga qanchalik zarar yetkazishini kundalik hayot misollarida yoritib berish.

1-usul — "Muammoni yechish" metodi

Mazkur metoddan foydalanish samarali hisoblanadi. Ushbu mashg'ulotda ishtirokchilar 4 guruhga bo'linadi:

- birinchi guruhga — zararli odatlar;

- ikkinchi guruhga — chekishning inson organizmiga ta'siri;
- uchinchi guruhga — insonning zararli odatlarni o'zlashtirishiga sabab bo'luvchi omillar;
- to'rtinchi guruhga — zararli odatlardan qutulish yo'llari haqida fikrlarni plakatga yozish va himoya qilish vazifasi topshiriladi.

2-usul "Davra suhbat"

Vazifa: Ushbu mavzu maktab hamshirasi, ota-ona va guruh rahbari bilan birgalikda olib borilsa, bolalarga ijobiy ta'sir qilishi tabiiy.

Muammo: Nima uchun inson zararli odat bilan shug'ullanadi, u chekmasa, ichmasa tura olmaydi? Bunday odatni o'zlashtirgan shaxs oldida 2 yo'l bor:

1. Zararli odatdan voz kechish. Xo'sh, undan qanday qilib voz kechish mumkin?
2. 1-guruh fikrini 2-guruh ishtirokchilari davom ettirishlari kerak;
3. Ma'lum darajada hayotdagi o'z o'rnini yo'qotadi.

3-usul: Adabiyot, gazeta va jurnallar bilan ishlash; munozara; muammoni keltirib chiqarish.

Maqsad: Zararli odatlar haqida umumiy tushunchalar va ularning inson organizmiga ta'siri haqida to'liq tushunchalar berish, shuningdek, zararli odatlarning oldini olish.

Vazifa:

1. talabalarga oldindan gazeta va jurnallardan zararli odatlar bo'yicha materiallar to'plab kelish topshiriladi.
2. Mazkur darsda har bir guruh mavzuga oid devoriy gazeta chiqarishi kerak.

Mazmun: Taniqli sayyoh Xristofor Kolumb tomonidan Yevropaga olib kelingan va inson salomatligiga jiddiy zarar yetkazuvchi tamakini iste'mol qilishga bo'lgan qiziqish hamda uni bartaraf etish yo'llari.

4-usul: Muammoli usul, "To'qqiz burch" metodlari.

Maqsad: "XX asr vabosi" nomini olgan OITS kasalligi va uning oldini olish borasida umumiy ma'lumot, uning inson salomatligiga ta'siri haqida keng tushunchalar berish bilan birgalikda talabalarni ogoh bo'lishga undash, ularda sog'lom turmush tarzi kompetensiyasini shakllantirish.

Vazifa:

1-guruhga OITSning 9 xususiyati, 2-guruhga OITSning oldini olishning 9 yo'li va 3-guruhga zararli odatlarning kelib chiqishining 9 ta sababini ko'rsatish vazifasi topshiriladi.

- Ushbu treningdan olgan bilim va ko'nikmalingizni atrofdagilar bilan baham ko'ring.
- Reproduktiv salomatlikka oid bilimlarni rivojlantirishni murakkab deb bilsangiz, u holda o'ylab ko'ring, reproduktiv salomatlikka oid bilimsizlik qanday oqibatlariga olib keladi?
- Reproduktiv salomatlikka oid bilimlarni rivojlantirishga hamma mas'uldir, shu o'rinda siz ham.

Shunday ekan, o'zingiz va atrofdagilaringizga reproduktiv salomatlikka oid bilimlarni rivojlantirish borasidagi harakatni bugundan va hozirdan boshlang.

Shuningdek, "fun puzzle" (qiziqarli jumboq) — mazkur interfaol metod orqali talabalarni ta'lim olishga qiziqtirish va jismoniy harakatlanishga undaydi. Chunki mantiq va zukkolikni sinab ko'rish nafaqat ajoyib o'yin-kulgi, balki tom ma'noda sog'liq uchun ham foydalidir. Ilmiy isbotlanganki, bolalar jismoniy yuklamalardan kam bo'lmagan muntazam intellektual yuklamalarga muhtojdir.

Demak, qiziqarli jumboq usuli — bu guruhda talabalarning muvaffaqiyatga erishish uchun bir-biriga bog'liqligini ta'minlash usuli deb ta'riflash mumkin. Bu esa, o'z navbatida, talabalarni guruhlarga bo'lib, vazifalarni qismlarga ajratish, muammoli vazifalarni hal qilish va nostandart yechimlarni topishga harakat qilish orqali ularning intellektual rivojlanishiga muhim hissa qo'shishiga xizmat qilishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Maktabgacha ta'lim tizimida sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirish va ularni samarali boshqarish bugungi kunning muhim pedagogik vazifalaridan biridir. Ushbu jarayonni tizimli tashkil etish orqali bo'lajak tarbiyachilarda sog'lom turmush madaniyatini rivojlantirish, ularning kasbiy kompetensiyalarini oshirish va kelajak avlodni sog'lom ruhda tarbiyalash imkoniyati kengayadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash, innovatsion yondashuvlardan foydalanish hamda ta'lim jarayonini to'g'ri boshqarish sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini samarali rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, jismoniy faollikni oshirish, sog'lom ovqatlanish madaniyatini shakllantirish va gigiyenik qoidalarga rioya etish muhim omillar sifatida namoyon bo'ladi.

Shu bilan birga, ta'lim jarayonida talabalarni faol ishtirok etishga undash, ularning motivatsiyasini oshirish va amaliy ko'nikmalarini mustahkamlash orqali yuqori natijalarga erishish mumkin. Kelgusida ushbu yo'nalishda ilmiy izlanishlarni yanada chuqurlashtirish hamda ilg'or tajribalarni amaliyotga keng joriy etish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 20-apreldagi "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2909-son qarori // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-yil, 18-son, 313-modda; 19-son, 335-modda; 24-son, 490-modda; 37-son, 982-modda.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 30-sentabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5198-son Farmoni // www.lex.uz.
3. Delors J. *Learning: The Treasure Within*. – Paris: UNESCO Publishing, 1996. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti. *Constitution of the World Health Organization*. – Geneva, 1948. OECD. *Health and Well-being in Education*. – Paris, 2020.
4. Irmatova A. *Aholi va reproduktiv salomatlik*. O'quv qo'llanma. – Toshkent.
5. Nazirova G. M. *Maktabgacha ta'lim muassasalarida pedagogik jarayonlarni tashkil etish va boshqarish texnologiyalari*. Monografiya. – Toshkent, 2018. – 118 b.
6. Tosheva Sh. T. "Maktabgacha yoshdagi bolalarga atrof-muhitni asrab-avaylash, g'amxo'rlik qilish ko'nikmalarini shakllantirish orqali sog'lom turmush tarzini rivojlantirish" // *Interpretation and Research*. – 2023.
7. Ishmuhamedov R. J. *Innovatsion pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent, 2017.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>